

DOI: 10.32347/2076-815x.2023.82.297-308

УДК 72.03

Парнета М.Б.,

maryanaparneta@ukr.net, ORCID: 0000-0001-9459-3676,

Національний університет «Львівська політехніка»

СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНІ ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ МЕДІЙНОСТІ АРХІТЕКТУРИ ТА МІСЬКИХ ПРОСТОРІВ ЛЬВОВА

Архітектура забезпечує орієнтацію людини в просторі, впливає на її емоції та внутрішній стан. Група соціально-культурних чинників впливу на формування медійності архітектури та просторів міст визначає аспекти сприйняття людиною архітектурного середовища. Медійність архітектури та середовища створює матеріальні умови для задоволення фізіологічних потреб людини тим, що несе певну інформацію про можливості їх задоволення.

У статті виявлено соціологічні, культурні та духовні чинники і досліджено їх вплив на медійність міста Львова. Оцінка взаємозв'язків соціально-культурних чинників із медійністю здійснено на основі багатовимірної матриці взаємозв'язків. Встановлено, що соціально-культурні чинники найбільший вплив мають на ментальну медійність. Оцінка також дала змогу виявити, що найбільше зв'язків із інформативною сутністю архітектури має психологічний стан людини, що доцільно враховувати у процесі архітектурного проектування.

Ключові слова: медійність архітектури; інформативність архітектури; соціально-культурні чинники; архітектура Львова; багатовимірна матриця взаємозв'язків; оцінка взаємозв'язків.

Постановка проблеми. Медійність архітектури та міських просторів трактується як їх інформативна сутність, у створенні якої беруть участь певні групи чинників. Однією із них є група соціально-культурних чинників, які надають простору важливого змісту як для конкретної людини, так і для цілого народу. Тому дослідження соціально-культурних чинників на прикладі Львова допоможе встановити їх взаємозв'язок із медійністю архітектури та міських просторів, а також виявити чинники, що мають найбільший вплив на формування інформативної сутності архітектурного середовища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фундаментальну теорію щодо впливу соціально-культурних чинників на формування медійності архітектурного середовища наведено у працях Аллана де Ботона [1], Кантера Д.[2], Дея К. [3], Гейла Й. [4], Лінча К. [5], Норберта-Шульца К. [6].

Підходи до вивчення психологічного сприйняття архітектурного простору висвітлено у працях Грабовської С. Л., Липецької А. С. [10], Мер'є О. В. [12].

Мета дослідження. Метою даної статті є виявити, структурувати та проаналізувати соціально-культурні чинники впливу на формування медійності архітектури та просторів міста Львова, а також оцінити їх взаємозв'язки.

Виклад основного матеріалу. Серед чинників впливу на формування медійності архітектури та міських просторів виділено три основні групи: ландшафтно-просторові [16], архітектурно-естетичні та соціально-культурні. Дана стаття присвячена групі соціально-культурних чинників, які проаналізовано на прикладі міста Львова.

Місто - це складний простір, створений людиною. Середовище, що постає як результат архітектурної творчості, формує фізичний простір міста. Кожен його елемент виконує певну функцію та одночасно є контекстом повсякденного життя людей. Відтак медійність простору міста визначає настрій та думки мешканців, впливає на світосприйняття людини. Тому зв'язок людини та архітектурного простору міста є невід'ємною частиною його медійності.

Дивлячись на архітектуру, можна сформувати певне враження щодо процесів, які зароджуються і будуть відбуватись у суспільстві в майбутньому, адже архітектура має прямий вплив на свідомість людини. Дослідники того чи іншого періоду в історії архітектури можуть оцінити вподобання соціуму, його пріоритетні цінності, матеріальну забезпеченість, а також задати загальний вектор руху – розвиток чи деградація. Однак не лише архітектура визначає стиль життя людини, а й сам спосіб життя людини обумовлює ті чи інші особливості будівель та споруд.

Архітектурні форми в міському просторі - одна із найбільш значущих ознак для розуміння структури домінуючих в суспільстві цінностей при проектуванні сучасної архітектури необхідно достатньо уваги приділити її медійності, яка в певній мірі відображає світогляд сучасної людини.

Серед соціально-культурних чинників впливу на формування медійності архітектури та міських просторів варто розглянути групу соціологічних, культурних та духовних (рис.1).

Соціологічні чинники насамперед впливають на розвиток архітектури та її відповідність потребам суспільства. Такий показник, як *рівень освіти* мешканців, визначає розуміння медійності архітектури та просторів, їх цінності. Завдяки знанням людина може обґрунтувати своє ставлення до архітектури і ця думка матиме значення для подальшого вдосконалення міст. У Львові функціонують опитувальники, в яких нові архітектурні проекти

вносяться на громадське обговорення, залучаючи таким чином львів'ян до архітектурного процесу.

Рис.1. Класифікація соціально-культурних чинників впливу на формування медійності архітектури та просторів міст

Прагнення суспільства до знань підтверджується виникненням різноманітних центрів едукації та мереж неформальної освіти, що зокрема надають інформацію про архітектуру та мистецтво.

Ще одним із соціологічних чинників є *рівень матеріального забезпечення* жителів міста. Медійність архітектури є його індикатором. Ще з давніх часів вигляд будинку дозволяв зробити висновок щодо статусу його господаря. Дивлячись на фасади новобудов, можемо зрозуміти на який сегмент споживачів він розрахований. До прикладу, житловий комплекс «Avalon» на вулиці Личаківській (рис.2а) своїм образом та розташуванням поблизу центру дає можливість зрозуміти, що мешкати тут значно дорожче і комфортніше, аніж у панельному будинку на вулиці Сяйво (рис.2б).

Демографічні показники теж мають вплив на медійність архітектури. Насамперед це стосується поділу населення на вікові групи. Згідно проведеного соціологічного опитування [14] сприйняття архітектури молодими людьми (18-30 років) відрізняється від думки старших людей (за 60 років). Молодь більш відкрита до сучасних футуристичних рішень, в той час, коли для старших більшу цінність мають сучасні об'єкти, які імітують історичні стилі. Однак щодо інтеграції сучасної архітектури в історичне середовище думка різних вікових груп сходиться на тому, що нові об'єкти повинні гармонійно вписуватись в існуюче середовище і не руйнувати його.

Рис.2. а – Житловий комплекс «Avalon» на вул. Личаківській, б – Житлові будинки на вул. Сяйво (фото автора)

До групи культурних чинників впливу на формування медійності архітектури та просторів міста належать *звичаї і традиції*, характерні для конкретного місця проектування. Вони наповнюють середовище унікальним сенсом для об'єднують його мешканців. Для Львова важливе значення мають релігійні свята та пов'язані із ними звичаї і традиції. Тож простір міста адаптують до цих потреб за допомогою різноманітних елементів оздоблення [17]. Наприклад, у різдвяний час фасади прикрашають святковими декораціями, ставлять дідуха, проводять ярмарки, повсюди лунають колядки та щедрівки. Все це наповнює міський простір святковою атмосферою та віддає шану українським звичаям і традиціям. Однією із зимових традицій є встановлення ялинки в центрі міста перед Оперним театром. У 2023 році медійність центральної ялинки набула особливого змісту,. Ялинку прикрасили мінімалістичними гірляндами, а її верхівку замість звичної зірки увінчує протитанковий «їжак» (рис.3), що одразу викликає асоціації із війною, яка триває в Україні [15].

Рис.3. Центральна ялинка у Львові у 2023 році (фото автора)

Історична пам'ять теж є важливим культурним чинником. Це те, що об'єднує народ і формує громадянську позицію [13]. Зважаючи на нелегку долю українського народу, пам'ять про його історію потрібно берегти, для чого архітектурне середовище є найкращим засобом. У Львові є чимало пам'ятників, що вшановують пам'ять видатних українців та важливих історичних подій. Назви багатьох львівських вулиць та площ також виконують цю функцію. Сучасним місцем збереження історичної пам'яті є Меморіал Небесної Сотні (рис.4). Масивні складні конструкції транслюють складність концепції даного простору. Текстури необробленого бетону та металу символізують полум'я боротьби. Для вшанування пам'яті на Меморіалі встановлено таблички з портретами Героїв. Тож медійність даного простору є вираженням духу сучасності та увіковіченням пам'яті подій 2014 року.

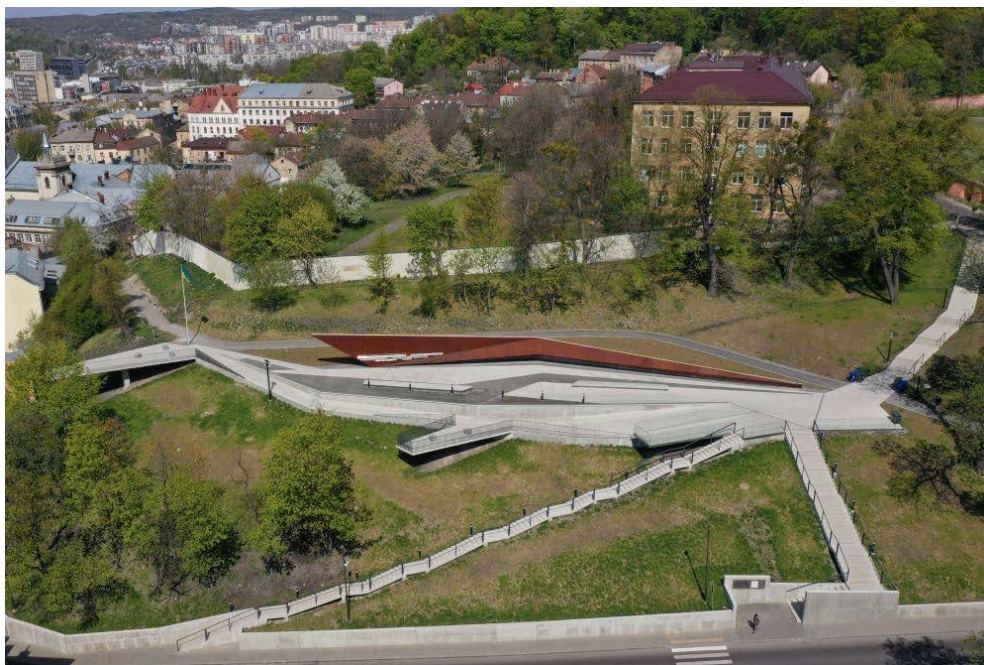

Рис.4. Меморіал Героїв Небесної Сотні у Львові (фото: Роман Балук)

Медійність архітектури також може свідчити про приналежність до *мистецької спадщини*. Багато історичних будівель мають статус історичних пам'яток, адже це теж важлива частина нашої культури [7].

У Львові культура викликає інтерес у мешканців та відвідувачів міста, тож міський простір наповнений різноманітними музеями та галереями. Одним із сучасних культурних закладів є Музей науки на вул. Стрийській. В музеї представлені інтерактивні тематичні зони, які приваблюють відвідувачів різного віку.

Великою популярністю також користуються багатофункціональні арт-заклади, де є можливість не лише відвідати виставку, але й послухати лекції,

попрацювати чи випити кави в оточенні мистецтва. Прикладом є Львівський муніципальний мистецький центр (рис.5).

Рис.5. Вхід у Львівський муніципальний арт-центр на вул.Стефаника (фото: Роман Балук)

Духовні чинники стосуються безпосередньо кожної окремої людини, адже їх формують особисті цінності конкретного індивідуума. Однак деякі з них можуть бути спільними і важливими для цілої групи людей. До таких відносимо *релігію*, що задовільняє духовні потреби [9]. Оскільки у Львові поширене християнство, тож міський простір наповнений великою кількістю храмів та сакральними просторами.

Можемо зауважити, що одна і та сама архітектура у різних місцях сприймається по-різному. Причиною цього є *менталітет* мешканців. Цей чинник дає зрозуміти, як громадяни сприймають медійність архітектури та міських просторів, тож важливим є врахування цього при проектуванні нових об'єктів. В архітектурі Львова представлені стилі, характерні для багатьох народів [11]. Причиною такого різноманіття є денаціоналізація населення впродовж історії [18]. По мірі відродження національної свідомості українців в об'єкти повертатимуться форми, притаманні архітектурі нашого краю, адже вони є зв'язком з нашою історією та культурою.

Багатогранним духовним чинником є *психологічний стан* людини. В міру емоційного сприйняття медійність будівлі впливає на соціум і кожну людину зокрема. Якщо говорити про головну мету медійності архітектури, то вона покликана забезпечувати потреби людини. Перш за все архітектура забезпечує фізіологічні потреби людини, створюючи необхідні для цього матеріальні умови (для відпочинку, праці, сну, харчування тощо). Можливість або неможливість їх задоволення виражається у відповідних психологічних

аспектах сприйняття середовища [10]. Деякі прийоми об'ємно-просторової організації визначаються цілим комплексом емоцій, пов'язаних з людськими бажаннями. Наприклад, використання планування зі створенням закритих просторів пояснюється потребою в ізоляції від зовнішнього світу (внутрішні простори житлових комплексів). Метою цього є створення медійності середовища, яка буде свідчити про затишок, просторість, чистоту. Тут мова йде не лише про матеріальні, а і про ментальні властивості медійності архітектури, що через психологічний стан людини розкривають умови її проживання. Найяскравіше це спостерігається, коли архітектурне середовище сприймається на контрасті з неблагополучними факторами: особливо затишно в теплих львівських кав'ярнях під час грози або дуже приємно посидіти на затіненій терасі з освіжаючим напоєм, коли надворі спека.

Контакт людини з інформаційним середовищем викликає певне емоційне забарвлення. Цей аспект часто використовують у соціальній психології впливу [20]. Емоції, які виникають під час перебування в певному середовищі, супроводжують його семіотичне розуміння і формують феноменологічне значення щодо окремих архітектурних об'єктів або цілих частин міста [6]. Як приклад розглянемо будівлю банку на площі Міцкевича, збудовану у 2005 році за проектом Олександра Базюка (рис.6). Новозбудований об'єкт був дуже контрастним по відношенню до історичного середовища, що викликало обурення у мешканців. Його піддавали нищівній критиці за специфічну форму і оздоблений блискучою плиткою фасад, створивши низку неприємних асоціацій. Через це будівля отримала погану репутацію і донині її зберігає, незважаючи на те, що на сьогодні банк виглядає досить звично у центрі міста.

Рис. 6. Будівля банку на пл.Міцкевича у Львові (фото: prozorro.sale)

Сучасні архітектори все частіше звертаються за консультацією до психологів в процесі проектування, щоб нові об'єкти позитивно сприймалися суспільством. Архітектурний простір може впливати на людину за допомогою низки механізмів, так званих «стимулів». Це ті елементи, в роботі яких задіяні такі аспекти, як колір, світло, звук, текстура, форма [19].

Аналіз взаємозв'язків між соціально-культурними чинниками та медійністю дає можливість виявити та оцінити особливості впливу інформативної сутності архітектурного середовища на людину. Для цього створено багатовимірну матрицю зв'язків (рис.7) за зразком Габреля М.М. [8].

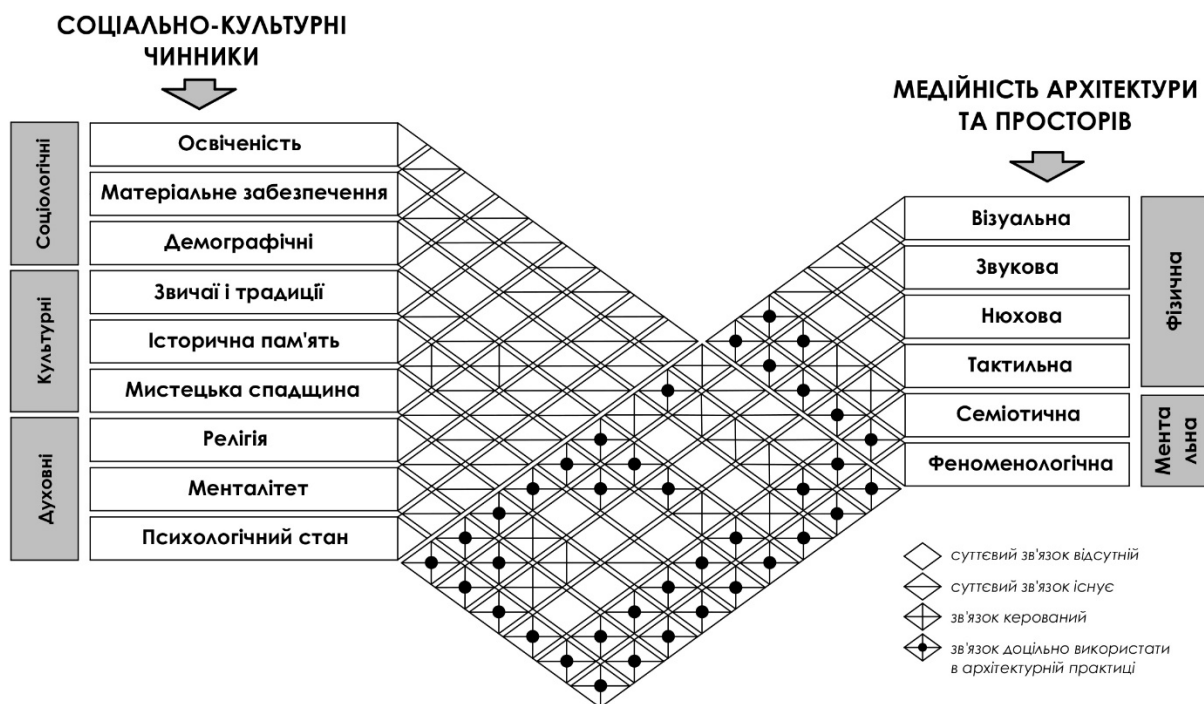

Рис.7. Матриця взаємозв'язків соціально-культурних чинників та медійності архітектури та міських просторів

Серед виявлених взаємозв'язків виявлено 31 зв'язок, використання яких буде доцільним в архітектурній практиці; 9 керованих зв'язків; 4 існуючі зв'язки та 9 відсутніх зв'язків. Як бачимо, соціально-культурні чинники найбільше впливають на ментальну медійність. Натомість зв'язки з фізичною, окрім візуальної, практично відсутні.

Найсуттєвіший вплив на медійність архітектури та просторів згідно з наведеною матрицею має психологічний стан людини. Сприйняття архітектурного середовища постійно супроводжується його оцінкою людиною. Все, на що ми звертаємо увагу в конкретному архітектурному об'єкті, здається зверненим до нас особисто. Фундаментальне прагнення пошуку сенсу життя проявляється в архітектурі через емоційні властивості, пов'язані з розкриттям

життєвих процесів суспільства, з вираженням національної, соціальної, політичної єдності людей, з цінністю єдинства сім'ї, з самоутвердженням особистості.

Також зауважимо, що на медійність архітектурного середовища Львова впливають звичаї і традиції, адже в них закладено світовідчуття та світосприйняття нашого народу.

Висновки. 1. Соціально-культурні чинники впливу на формування медійності архітектури є прямим проявом зв'язку між людиною та простором, який її оточує. Їх врахування є важливим для створення комфортного середовища.

2. У статті виявлено, структуровано та проаналізовано соціально-культурні чинники впливу на формування медійності архітектури та просторів на прикладі міста Львова. Серед них виділено групи соціальних, культурних та духовних чинників.

3. На основі оцінки взаємозв'язків соціокультурних чинників із медійністю архітектури та просторів Львова виявлено, що найбільший вплив на інформативну сутність архітектурного середовища має психологічний стан людини. Тому необхідним є врахування аспектів психологічного сприйняття людиною майбутніх об'єктів в архітектурній практиці.

Література

1. Alain De Botton. The Architecture of Happiness. Vintage Books, 2006. 280 p.
2. Canter D. The Psychology of Place. London: Applied science publ., 1974. 171 p.
3. Day C. Places of the Soul: Architecture and environmental design as a healing art (3rd ed.). London: Routledge, 2014. 312 p. DOI: <https://doi.org/10.4324/9781315662138>
4. Gehl J. Cities for people. London: Island press, 2013. 288 p.
5. Lynch K.A Theory of Good City Form. Cambridge: The MIT Press, 1981. 524 p.
6. Norbert-Schulz Christian. Genius loci. Towards a phenomenology of architecture. Edinburgh: College of art library, 2004. 288 p.
7. Вечерський В. Архітектурна спадщина Львова. Вісник Київського національного університету культури і мистецтв, 2020. №3(2), С. 100-118. DOI: <https://doi.org/10.31866/2617-7943.3.2.2020.221099>
8. Габрель М.М. Просторова організація містобудівних систем: монографія. К.: Видав. дім А.С.С., 2004. 400 с.
9. Гнідець Р. Традиція сакральної архітектури як чинник утвердження духовності та віри. Вісник ЛДАУ, 2004. № 5. С. 199-208.
10. Грабовська С.Л., Липецька А.С. Взаємодія людини з архітектурний середовищем: теоретичний ракурс. НАВІТУС. Науковий журнал з соціології та психології. Одеса, 2020. №13. С. 117-122. DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-5208.2020.13-1.18>

11. Громнюк А.І. Менталітет, етномотиви та традиції як засоби національно орієнтованого дизайну середовища. Наука і життя: сучасні тенденції, інтеграція у світову наукову думку: матеріали дев'ятої Міжнародної наук.-практ. інтернет-конф., 2013. С. 5-7.
12. Мер'є О.В. Експериментальні дослідження середовищного простору в теорії інвайронментальної психології. Вісник Національного університету «Львівська політехніка», 2019. № 2(1) С. 70-89.
13. Нагорна Л.П. Історична пам'ять: теорії, дискурси, рефлексії. К.: ІПіЕНД ім. І.Ф.Кураса НАН України, 2012. 328 с.
14. Оцінка медійності архітектурного простору Львова. URL: <https://forms.gle/PdvTNqFKBLoAhdCS8> (дата звернення: 25.01.2023)
15. Парнета М.Б. Зміни медійності архітектури та просторів міст під час війни. Сучасні проблеми архітектури та містобудування, 2022. № 63. С. 77-86. DOI: <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2022.63.77-86>
16. Парнета М.Б. Ландшафтно-просторові чинники впливу на формування медійності архітектури та міських просторів Львова. Сучасні проблеми архітектури та містобудування, 2022. № 64. С. 105-118. DOI: <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2022.64.105-118>
17. Парнета М.Б., Парнета Б.З. Медійність елементів дизайну архітектурного середовища Львова. Містобудування та територіальне планування, 2022. № 80. С. 306-316. DOI: <https://doi.org/10.32347/2076-815x.2022.80.306-316>
18. Серєда В.В. Місто як lieu de memoire: спільна чи поділена пам'ять? Приклад Львова. Вісник Львівського університету, 2008. № 2. С. 73-99.
19. Тапалчинова Д.Н. Влияние архитектуры зданий на психологическое состояние человека. Молодой ученый, 2019. № 23 (261). С. 67-68.
20. Татенко В.О. Соціальна психологія впливу: Монографія. К.: Міленіум, 2008. 216 с.

Postgraduate **Mariana Parneta**,
Lviv Polytechnic National University

SOCIAL AND CULTURAL FACTORS OF INFLUENCE ON THE MEDIA FORMATION OF LVIV ARCHITECTURE AND URBAN SPACES

Architecture ensures a person's orientation in space, affects his emotions and mental state. A group of social and cultural factors influencing the formation of media formation of architecture and city spaces determines the aspects of human perception of the architectural environment. Each of its elements performs a certain function and at the same time is the context of people's everyday life. The media formation of architecture and urban spaces creates material conditions for providing

the physiological needs of a person because it carries certain information about the possibilities of their satisfaction. The article identifies sociological, cultural and spiritual factors and examines their influence on the media formation of the Lviv city. The evaluation of the relationships between social and cultural factors and media formation was carried out on the basis of a multidimensional matrix of relationships. It was established that social and cultural factors have the greatest influence on mental media formation of architecture. On the other hand, connections with the physical media formation, except for the visual, are absent. The assessment also made it possible to discover that the psychological state of a person has the most count of connections with informative essence of the architecture. The desire to find the meaning of life is manifested in architecture through emotional properties associated with the disclosure of the life processes of society with the expression of national, social, political unity of people, with the value of family unity, with self-affirmation of the individual. Therefore, it is necessary to take into account aspects of the psychological perception of future objects in architectural practice.

Key words: media formation of architecture; informativeness of architecture; social and cultural factors; Lviv architecture; multidimensional matrix of relationships; assessment of relationships.

REFERENCES

1. Alain De Botton (2006) *The Architecture of Happiness*. Vintage Books. 280 p. {in English}
2. Canter, D. (1974) *The Psychology of Place*. London: Applied science publ. 171 p. {in English}
3. Day, C. (2014) *Places of the Soul: Architecture and environmental design as a healing art* (3rd ed.). London: Routledge. 312 p. <https://doi.org/10.4324/9781315662138> {in English}
4. Gehl, J. (2013) *Cities for people*. London: Island press. 288 p. {in English}
5. Lynch, K. (1981) *A Theory of Good City Form*. Cambridge: The MIT Press. 524 p. {in English}
6. Norbert-Schulz, C. (2004) *Genius loci. Towards a phenomenology of architecture*. Edinburgh: College of art library. 288 p. {in English}
7. Vecherskyi, V. (2020) *Arkhitekturna spadshchyna Lvova*. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu kultury i mystetstv*. №3(2), pp. 100-118. DOI: <https://doi.org/10.31866/2617-7943.3.2.2020.221099> {in Ukrainian}
8. Habel, M.M. (2004) *Prostorova orhanizatsiia mistobudivnykh system: monohrafiia*. K.: Vydav. dim A.S.S. 400 p. {in Ukrainian}

9. Hnidets, R. (2004) Tradytsiia sakralnoi arkhitektury yak chynnyk utverdzhennia dukhovnosti ta viry. *Visnyk LDAU*. № 5. pp. 199-208. {in Ukrainian}
10. Hrabovska, S.L., Lypetska, A.S. (2020) Vzaiemodiia liudyny z arkhitekturnyi seredovyshchem: teoretychnyi rakurs. *HABITUS. Naukovyi zhurnal z sotsiologii ta psykholohii*. Odesa. №13. pp. 117-122. DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-5208.2020.13-1.18>. {in Ukrainian}
11. Hromniuk, A.I. (2013) Mentalitet, etnomotyvy ta tradytsii yak zasoby natsionalno oriietovanoho dyzainu seredovyshcha. *Nauka i zhyttia: suchasni tendentsii, intehratsiia u svitovu naukovu dumku: materialy deviatoi Mizhnarodnoi nauk.-prakt. internet-konf.* pp. 5-7. {in Ukrainian}
12. Mer'ie, O.V. (2019) Eksperymentalni doslidzhennia seredovyshchnoho prostoru v teorii invairomentalnoi psykholohii. *Visnyk Natsionalnogo universytetu «Lvivska politekhnikha»*. № 2(1) pp. 70-89. {in Ukrainian}
13. Nahorna, L.P. (2012) Istorychna pamiat: teorii, dyskursy, refleksii. K.: IPIEND im. I.F. Kurasa NAN Ukrainy. 328 p. {in Ukrainian}
14. Otsinka mediinosti arkhitekturnoho prostoru Lvova. URL: <https://forms.gle/PdvTNqFKBLoAhdCS8> (data zvernennia: 25.01.2023) {in Ukrainian}
15. Parneta, M.B. (2022) Zminy mediinosti arkhitektury ta prostori mist pid chas viiny. *Suchasni problemy arkhitektury ta mistobuduvannia*, № 63, pp. 77-86. DOI: <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2022.63.77-86> {in Ukrainian}
16. Parneta, M.B. (2022) Landshaftno-prostorovi chynnyky vplyvu na formuvannia mediinosti arkhitektury ta miskykh prostori Lvova. *Suchasni problemy arkhitektury ta mistobuduvannia*. № 64. pp. 105-118. DOI: <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2022.64.105-118> {in Ukrainian}
17. Parneta, M.B., Parneta, B.Z. (2022) Mediinist elementiv dyzainu arkhitekturnoho seredovyshcha Lvova. *Mistobuduvannia ta terytorialne planuvannia*, № 80, pp. 306-316. DOI: <https://doi.org/10.32347/2076-815x.2022.80.306-316> {in Ukrainian}
18. Sereda, V.V. (2008) Misto yak lieu de memoire: spilna chy podilena pam'iat? Pryklad Lvova. *Visnyk Lvivskoho universytetu*. № 2. pp. 73-99. {in Ukrainian}
19. Tapalchynova, D.N. (2019) Vlyianye arkhytektury zdanij na psykholohycheskoe sostoianye cheloveka. *Molodoi uchenyi*. № 23 (261). pp. 67-68. {in Russian}
20. Tatenko, V.O. (2008) Sotsialna psykholohiia vplyvu: Monohrafiia. K.: Milenium, 2008. 216 p. {in Ukrainian}